

MIKS' KAIKKI KIUSAA

Koulurauha-aineisto 1999

Tekijät: Kari Evinsalo, Jukka Jokiranta, Tuija Pesämaa

Julkaisijat: Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Opetushallitus

Lähteet: Christina Salmivalli, Koulukiusaaminen ryhmäilmionä, Gaudeamus 1998

Jukka Jokiranta & Kari Evinsalo, Ilmaisutaito, W+G 1996

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	3
Jokaisella on oikeus turvalliseen ja terveelliseen ympäristöön	3
Meillä on kiusaus kertoa vielä tämä	4
 KOULUN PIHALLA YLLÄTTÄIN	 5
Mitä kiusaaminen on	5
 TÄNÄÄN NÄIN	 6
Tilanteen kartoittaminen omassa koulussa	6
 SUA TARTUN KÄDESTÄ	 8
Leikit	8
Siunatuksi lopuksi	16
 MUTTA LOPETAN SEN	 18
Kiusaamistapausten selvittäminen	18
Kiusaamisilmiöiden käsitteleminen yhdessä huoltajien kanssa	18
Kiusaamistapausten selvittäminen yhdessä kouluhenkilökunnan kanssa	20
Seuranta	20
 LIITTEET	

ALKUSANAT

JOKAISELLA ON OIKEUS TURVALLISEEN JA TERVEELLISEEN YMPÄRISTÖÖN

Kouluyhteisössä tapahtuu vuosittain lukuvuosien alkaessa muutoksia kouluyhteisön jäsenien vaihtuessa; uudet ikäluokat tulevat kouluun ja vastaavasti yksi ikäluokka siirtyy pois. Tämä vaikuttaa koko kouluyhteisöön – vuosittain koulussa osa oppilaista ja opettajista opettelee vuorovaikutuksen pelisääntöjä uudessa ympäristössä. Ei ole yhdentekevää, miten uuden ympäristön kulttuuriin ja pelisääntöihin tutustutaan ja miten kouluyhteisö ottaa vastaan uudet jäsenensä. Myönteisen vuorovaikutuksen ja toista ihmistä kunnioittavan yhteisön kehittäminen on pitkäjänteistä, jatkuvaa ja aina uusiutuvaa työtä.

Ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa kiusaamisen ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Tärkeintä on ongelman havaitseminen, tunnustaminen ja kaikkien aikuisten yhteinen vastuu. Perusedellytyksenä on koulun ja kotien hyvä yhteistyö. Vastuuta tulee myös lisätä koko kouluyhteisössä ja kannustaa oppilaita pitämään huolta toisistaan. Yhteisesti on päätettävä, ettei kiusaamista hyväksytä, sovittava siitä aiheutuvat sanktiot ja pidettävä myös niistä kiinni. Olennaista on myös tilanteiden jatkuva seuranta, sillä kiusaaminen alkaa helposti uudelleen.

Jokaiselle oppilaalle on tärkeää, että hän voi kokea tulevansa hyväksytyksi ja saada ryhmänsä jäseniltä myönteistä palautetta itsestään. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Opetushallitus ovat tuottaneet Miks' kaikki kiusaa -materiaalin apuvälineeksi kouluille turvallisen ja kiusaamista ehkäisevän ilmapiirin kehittämiseen. Aineistossa on harjoituksia 1-2 luokkalaisille ja 2-6 luokkalaisille sekä toimintamallit kiusaamiskysymyksen käsittelyyn kouluhenkilöstön ja vanhempien kanssa. Aineiston tehtävät ovat Soukan koulun opettajien Kari Evinsalon, Jukka Jokirannan ja Tuija Pesämaan kirjoittamia ja omassa koulussaan käytännössä kokeilemia.

Toivomme aineiston virittävän perusteellista keskustelua luokissa, opettajanhuoneissa ja vanhempainilloissa oman koulun työrauhaan liittyvistä asioista. Perusopetuslain 29§:n mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Vastuu lain hengen toteuttamisesta on jokaisella kouluyhteisön jäsenellä.

Helsingissä 1. helmikuuta 1999

OPETUSHALLITUS
MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

MEILLÄ ON KIUSAUS KERTOJA VIELÄ TÄMÄ

On todennäköistä, että satunnaisesti valitulla luokalla on ainakin yksi toistuvan kiusaamisen uhri. Ongelmaa ei siis pidä vähätellä, sillä vähättely ja asiaan puuttumattomuus antaa signaalin kiusaajalle jatkaa toimintaansa.

Kiusaamisella tarkoitetaan yhteen oppilaaseen kohdistuvaa toistuvaa toimintaa, jossa uhri on kiusaajiinsa nähden puolustuskyvytön. Jokaisen opettajan ja muun henkilökunnan jäsenen tulisi kulkea aistit valppaina koulun välituntialueella, käytävillä ja luokissa. Kiusaamiseen on puututtava heti, se on lopetettava heti ja tilanne on purettava kaikkien osapuolten yhteisvoimin.

Ymmärtämällä kiusaamiskuvion kulun ja oman roolin kuviossa, lapsi ymmärtää kiusaamisen tuomittavuuden. Purkamisen jälkeenkin on seurannan oltava riittävää, sillä kiusaaminen ei useinkaan pääty kädenpuristukseen.

Parhaimpiin tuloksiin päästään ennaltaehkäisevällä työllä, jos se aloitetaan heti alkuopetusvaiheessa. Tämän työn tarkoituksena on luoda toimivia ja turvallisia ryhmiä. Kaikki osaavat tehdä työtä kaikkien kanssa, luottavat toisiinsa, ovat avoimia ja suhteet koulun henkilökuntaan ovat vuorovai-
kutteiset. Utopiaako? Kannattaa kokeilla. Kiusaamista tuskin koskaan voidaan kokonaan poistaa, mutta se voidaan tehdä tuomittavaksi ja sitä voidaan vähentää.

Kiusanhenget

Kari Evinsalo
Jukka Jokiranta
Tuija Pesämaa

”KOULUN PIHALLA YLLÄTTÄIN...”

MITÄ KIUSAAMINEN ON?

RYHMÄTYÖ 2.-6. LK

Jaetaan oppilaat neljän oppilaan ryhmiin. Kukin ryhmä toimii omana yksikkönään ja vastaa omien kokemustensa pohjalta kysymyksiin.

Vaihe 1.

Ryhmän oppilaat kertovat toisilleen, millaisen kiusan kohteeksi he ovat joutuneet ja minkälaista kiusaamista he ovat nähneet koulun pihalla. (Opettaja selittää, ettei nimiä tai syytöksiä saa esittää, vain teot kiinnostavat.)

Vaihe 2.

Ryhmät vastaavat seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä ovat kolme keljuinta asiaa, joista jotain voidaan kiusata? (esim. ulkonäkö, vaatteet...)
- Mitkä ovat kolme keljuinta tekoa, mitä kiusatulle voidaan tehdä? (esim. haukkua, töniä...)
- Kenen koulussa tulee puolustaa kiusattua? (sinun, opettajan...)
- Voiko kiusaajalle sanoa, että lopeta?
- Kenen pitää kertoa opettajalle, jos näkee jotain kiusattavan? (sinun, vanhempien...)
- Pitääkö kiusaajaa rangaista vai auttaa?
- Voiko kiusaajan kanssa olla kaveri?
- Miksi kiusattu ei aina itse kerro, että häntä kiusataan?

Vaihe 3.

Puretaan vastaukset keskustelemalla. Opettajan on syytä odottaa, että luokan asenne kiusaajaa kohtaan on luonnollisesti kova. Siksi opettaja voi hyvin esittää kysymyksen. Onkohan kiusaajalla itsellään hyvä olla, kun kiusaa?

Vaihe 4.

Ryhmät laativat keskustelun jälkeen kolme tärkeintä ohjetta siitä, miten ”meidän luokalla” vältetään kiusaamiselta. Ryhmät kirjoittavat ohjeensa taululle. Näistä ohjeista kootaan sitten luokan normisto. Tämä normisto kannattaa uuden kouluvuoden alkaessa tarkistaa, sillä uusia oppilaita ja ohjeita saattaa ilmaantua luokkaan. Hyvä keino on myös koulun alussa julistaa koulurauha lukemalla normit, ja kukin oppilas sitoutuu allekirjoittamalla noudattamaan normeja. Asiapaperi asetetaan luokkaan kunniapaikalle.

”TÄNÄÄN NÄIN...”

TILANTEEN KARTOITTAMINEN OMASSA KOULUSSA

Kartoitamme aluksi kiusaamista koulun tasolla yleisesti. On turvallisempaa valita koko koulun tilanne, kuin pelkästään oman luokan tilanne. Tavoitteena on luonnollisesti auttaa oppilaita ymmärtämään syvällisemmin kiusaamisilmiötä ja sen mekanismia.

SALAPOLIISIVÄIJY 1.-2. LK

Salapoliisiväijyn tavoitteena on opettaa jo alaluokkalaisia tunnistamaan koulun pihalla tapahtuvan tahallisen kiusaamisen. Aluksi tehtävä saattaa olla vaikea, sillä kiusaamiseksi saatetaan kokea myös vähän rajumpi leikki. Väijyn jälkeisessä keskustelussa opettajalla onkin tärkeä rooli ohjata oppilaat ymmärtämään, mitä todellinen kiusaaminen on.

TOIMINTAOHJEET:

Opettaja jakaa oppilaat pareiksi. Pareille annetaan väijymoniste (liite 1). Opettaja selvittää symboli-
kuvien merkityksen ja merkintätavan, rasti ruutuun.

Oppilaspari merkitsee aina rastin nähtyään kyseistä kiusaamista koulun pihalla väijyvälitunnin aikana. Yksi pari kerrallaan väijyy pihalla yhden välitunnin aikana. Näin vältetään siltä, ettei sama kiusaaminen kirjaannu useampaan paperiin. Kun kaikki parit ovat vuorollaan väijyneet, kootaan tulokset taululle. Onko meidän koulussa kiusaamista? Millä tavalla kiusaaminen näkyy? Keskustellaan siitä, mitä tarttis tehdä.

HAASTATTELUTUTKIMUS 3.-6. LK

Haastattelun tavoitteena on kerätä tietoa kiusaamisasian jatkokäsittelyä varten. Akuutit tapaukset vaativat välittömiä toimenpiteitä, mutta muussa tapauksessa voidaan lähteä liikkeelle ennaltaehkäisystä.

TOTEUTTAMISOHJEITA:

- Haastattelu suoritetaan koulun pihalla välitunnin aikana.
- Haastateltavia valitaan tasaisesti eri luokka-asteilta.
- Haastateltaviksi valitaan tyttöjä ja poikia, 50 % / 50 %.
- Haastattelukysymykset (liite 2).

HAASTATTELUN PURKAMINEN:

- Haastattelutulokset kootaan opettajan johdolla koontilomakkeelle (liite 3).
- Oppilaat jaetaan neljän hengen ryhmiin.
- Kukin ryhmä miettii vastauksia koonnin pohjalta seuraaviin kysymyksiin:
 - Onko koulussamme kiusaamista?
 - Millaista kiusaaminen on?
 - Mitä tällä hetkellä tehdään kiusaamistapausten selvittämiseksi?
 - Ovatko toimenpiteet mielestänne riittäviä?
 - Mitä vielä pitäisi tehdä tilanteen parantamiseksi?

- Lopuksi kukin ryhmä valitsee keskuudestaan yhden, joka esittää muille ryhmille oman ryhmänsä loppulauseelman.

”SUA TARTUN KÄDESTÄ”

Seuraavien ilmaisharjoitusten päätavoitteena on luoda toimiva ja turvallinen ryhmä. Oppilaat harjoittelevat sosiaalisia taitoja sekä yhteistyötä ja vastuunottoa ryhmässä. Näiden taitojen kehittyessä oppilas alkaa ymmärtää kiusaamisilmiötä paremmin ja toimia rakentavammin eri tilanteissa. Keinoina käytetään roolityöskentelyä ja kuviteltuja tilanteita. Harjoituksia ei voi tehdä oikein tai väärin, ne voi vain tehdä. Ne voi tehdä aktiivisesti tai passiivisesti, keskittyen tai huitaisten. Jos joku harjoitus tuntuu epäonnistuneen, siitä voi oppia paljon ja silloinhan harjoitus on onnistunut.

LEIKIT

Leikki on ilmaisharjoitusten luonnollinen lähtökohta. Leikinomaisuus tulee säilyttää kaikissa harjoituksissa.

- Leikeissä on tietyt yhteiset säännöt, joiden mukaan toimitaan.
- Vapaaehtoinen kurinalaisuus säilyy, koska leikki on siten hauskempaa.
- Jännittävä tai hauska leikki tempaisee osanottajat mukaansa.
- Turvallisessa ryhmässä kaikenikäiset leikkivät.

TURVALLISEN JA TOIMIVAN RYHMÄN TUNNUSMERKKEJÄ:

- Ryhmä toimii hyvin erilaisissa kokoonpanoissa.
- Kukaan ei vetäydy, eikä ketään jätetä ulkopuolelle.

Toimi näin:

- Turvallisen ilmapiirin luomiseen tulee varata runsaasti aikaa. Kiire voi kostautua myöhemmin.
- Alkuvaiheessa tulee välttää yksilö- ja pariharjoituksia.
- Fyysisen ilmaisun (elect, ilmeet, liike, liikkumattomuus) osuutta lisätään vähitellen.
- Kaikissa harjoituksissa tulee säilyttää leikinomaisuus.
- Harjoituksissa on syytä edetä hitaasti. Samoja harjoituksia tulee toistaa usein. Se syventää niiden vaikutusta.
- Harjoitusten purkaminen keskustelulla kuuluu aina osana harjoitukseen.
- Onnistuneen harjoituksen jälkeen keskustelu syntyy spontaanisti. Muuten ne jäävät irrallisiksi.
- Harjoituksissa on aina säännöt. Niiden rikkominen ei ole omaperäisyyttä vaan ryhmän kannalta vahingollista.
- Opettajan aktiivinen osallistuminen leikkeihin ja harjoituksiin on tärkeää.

1.-2. LK:N HARJOITUKSISTA

Tämän ikäisille sopivia harjoituksia ovat mm. tutustumis-, seura- ja perinneleikit sekä arvaus- ja roolileikit. Tutuista leikeistä voidaan suunnitella myös muunnelmia tai keksiä aivan uusia leikkejä.

Kun fyysisen ilmaisun osuutta lisätään, erilaiset arvaus- ja eläytymisleikit ovat hyviä. Näin oppilaat huomaavat, mitä kaikkea he voivat kehollaan ilmaista.

ESIMERKKI ELÄYTYMISHARJOITUKSESTA

Valitaan hämärä tila, jolloin oppilaat eivät tarkkaile toisiaan liikaa.

Vaihe 1.

Pyydetään oppilaita valitsemaan itselleen mieleinen kohta ja asento. Soitetaan rauhallista musiikkia. Esim. Bachin Air.

Vaihe 2.

Opettaja kertoo esimerkiksi seuraavanlaista tarinaa. Oppilaat reagoivat ja toimivat tarinan mukaan itsenäisesti eläytyen mahdollisuuksiensa mukaan. Jokainen eläytymisvaihtoehto on oikea, eikä sen suorittamiseen ole syytä puuttua.

TARINA

Olet hyvin väsynyt. Et jaksa nyt jutella, vaan menet nukkumaan omaan sänkyysi. Nukut oikein makeasti. (pieni valo) Alat pikkuhiljaa heräillä, kun aurinko paistaa suoraan silmiisi. Venyttelet ja muistat, ettei sinun tarvitse tänään lähteä kouluun, koska on ensimmäinen kesälomapäiväsi. Syöt mieleisesi aamiaisen ja päätät lähteä ulos. Kävelet muutaman askeleen ja huomaat, että pieni perhonen laskeutuu hiuksillesi. Se katoaa saman tien ja päätät lähteä seuraamaan sitä. Juokset pitkän matkan, etkä tavoita sitä. Samalla huomaat, että olet joutunut kauaksi kotoa, ja ilman lämpötila on jo 30°C. Sinulla on jano, mutta jatkat silti matkaa. Lämpötila on nyt jo 40°C. Sinulle tulee paha olo ja huomaat olevasi Saharan autiomaassa. Kielesi kuivuu ja sinua heikottaa ja joudut jo ryömimään, kunnes havaitset keitaan, jonne joudut jo raahautumaan. Pääset keitaalle, nautit raikkaasta vedestä, palmun varjosta ja sinulla on hyvä olo ja nukahdat. Heräät siihen, että sinulla on vähän kylmä ja päätät lähteä liikkeelle. Huomaat, että tuuli yltyy ja ensimmäiset lumihiihtaleet tarttuvat nenääsi. Vähitellen pakkasen kohoaa ja nyt on jo 10°C pakkasta. Tuulee kylmästi ja sinun täytyy suojella kasvojasi. Pakkasta on nyt jo 30°C ja olosi on kauhea. yhtäkkiä näet, että aurinko paistaa, mutta jalkapohjasi ovat yhä jäässä ja joudut kävelemään yhdellä jalalla. Jalkasi sulavat ja huomaat, että käärme lähestyy sinua ja joudut kiipeämään puuhun. Hengähdät hetken ja sinulla on hyvä olla. Pian huomaat, että taivaalle tulee iso varjo, jota luulet ensin pilveksi, mutta se onkin valtava lintu, joka ottaa sinut kynsiinsä ja nostaa taivaalle. Huomaat, että kotitalosi on aivan allasi. Lintu päästää yhtäkkiä otteensa ja putoat hurjaa vauhtia alaspäin. Putoat suoraan sänkyysi. Nyt mietit, oliko se totta vai unta.

Harjoituksen jälkeen voi antaa oppilaiden ohjata omia tarinoitaan.

PERINTEISET LEIKIT

Ryhmäleikeiksi sopivat hyvin kaikkien tuntemat leikit Oppilaan iän ja mielenkiinnon huomioonottaen niistä saadaan hyviä ilmapiirileikkejä.

Hippa

Hippana voi yhden sijasta olla useampia, jotka toisiaan kädestä kiinni pitäen yrittävät saada toisia kiinni. Hipalla voi olla taikasauva, jolla koskettamalla hän voi muuttaa kanssalleikkijänsä milloin kiviksi, patsaiksi, vesilätäköiksi tai joiksikin eläimiksi. Jos tilaa on rajoitetusti käytössä, voidaan hippafunktio jättää kokonaan pois, jolloin leikki muuttuu helposti ilmaisuharjoitukseksi. Hipaksi joutumisen voi myös välttää, jos ehtii ennen sitä tehdä esimerkiksi jonkun ennalta sovitun ilmeen tai matkia jotain eläintä jne.

Arvausleikit

Siirryttäessä fyysisiin ilmaisuharjoituksiin ovat erilaiset helpohkot arvausleikit hyväksi koettuja.

- Oppilaat voivat esittää ryhmissä esimerkiksi tunnettujen kirjojen, elokuvien tai televisio-ohjelmien nimiä.

- Opettaja antaa ryhmille erilaisia esineitä, ja ryhmät esittävät, mitä niillä tehdään.

Hyviä arvausleikkejä ovat kaikki leikit, joissa arvataan tilanteita, tunnetiloja, henkilöitä, esineitä jne.

MUUTAMIA VINKKEJÄ:

- Arvaa, mitä syömmme?
- Arvaa, mikä eläin olen?
- Arvaa, mitä eläintä kuljetan?
- Arvaa, mikä ammatti?
- Arvaa, mikä puuttuu?
(oppilaat esittävät arkielämän tilanteita, joista puuttuu joku henkilö)

Harjoituksissa painotetaan ryhmäesiintymistä ja ne puretaan keskustelulla.

RYHMÄHARJOITUKSIA

Herra Haaraparta

Istutaan tuoleilla piirissä, yksi on piirin keskellä Herra Haarapartana. Haaraparta asettuu piirissä istujien eteen vuoron perään ja sanoo: ”Päivää, olen Herra Haaraparta. Olisiko teillä yösiijaa?” Toinen voi vastata joko ”on” tai ”ei ole”. Jälkimmäisessä tapauksessa haaraparta kysyy: ”Miksi ei?” ja vastaajan on annettava jokin hyvä syy, esim. ”Lehmä söi lakanat”. Jos vastaaja sanoo ”on”, Haaraparta huutaa: ”Sijanne siirtäkää, majanne vaihtakaa”. Kaikki vaihtavat paikkaa. Samaan tai viereiseen paikkaan ei saa mennä. Se leikkijä, joka jää ilman paikkaa, on vuorostaan Herra Haaraparta.

VINKKI:

***Äidinkieli:** Kirjoita leikin jälkeen tarina Herra Haaraparrasta, joka ei saanut yösiijaa. Yritä keksiä syy siihen, etteivät omistajat halunneet häntä hotelliinsa. Mitenköhän Herra Haarparralle lopulta kävi?*

***Kuvaamataito:** Erilaisuus on rikkautta. Herra Haarparralla se oli parta. Maalaa kuva Rouva Tuulitukasta, jonka erikoisuutena olivat hiukset tai nuorimies Piikkiviiksestä, jonka viikset herättivät huomiota. Keksi itse lisää henkilöitä.*

Meri ja kalat

Tarvitaan tuoleja yksi vähemmän kuin leikkijöitä. Tuolit asetetaan kahteen riviin seläkkäin. Leikkijät istuvat tuoleille, ja jokainen valitsee itselleen kalan nimen. Se leikkijä, joka jää ilman tuolia, on meri. Meri alkaa juosta tuolien ympäri ja sitä mukaa, kun hän huutaa kalojen nimiä, tulee tämän nimisten kalojen seurata häntä. Jos hän huutaa: ”Vastatuuli”, pitää kaikkien kääntyä ja lähteä juoksemaan vastapäivään. Jos hän huutaa: ”Meri on tyyni”, kaikkien pitää yrittää löytää itselleen tuoli, myös meren. Se leikkijä, joka jää ilman paikkaa, on seuraava meri.

Minuuttimarssi

Varmistetaan, ettei kukaan leikkijöistä näe kelloa. Oppilaat asettuvat luokan seinustalle riviin. Leikkijöiden on kuljettava luokan toiselle seinälle yhdessä minuutissa. He saavat liikkua niin hitaasti kuin haluavat. Leikin voi tehdä ryhmänä käsi kädessä tai yksilöinä ryhmässä. Marssin voi järjestää myös viestinä, jolloin ryhmän jokaisen jäsenen on käveltävä minuutti.

VINKKI:

***Matematiikka:** Ennen leikkiä muodostetaan ryhmiä, joissa on kussakin neljä oppilasta. Leikin ohjaaja saa käteensä sekuntikellon. Ryhmän jäsenet ottavat toisiaan kädestä kiinni. Leikin ohjaaja napsauttaa sormiaan sekunnin välein. Ryhmän jäsenet puristavat napsutusten rytmissä naapurinsa käsiä. Toistetaan muutaman kerran. Ohjaaja lopettaa napsutuksen ja ryhmät yrittävät säilyttää rytmin puristuksissaan. Ryhmät kilpailevat siitä, kuka pääsee lähimmäs minuuttia.*

Mätkimisleikki

Istutaan piirissä oleville tuoleille. Yksi asettuu piirin keskelle lehti kädessä. Joku piirissä olija huutaa jonkun toisen leikkijän nimen. Piirin keskellä oleva yrittää napauttaa lehdellä leikkijää, jonka nimi huudettiin, ennen kuin tämä ehtii huutaa jonkun toisen leikkijän nimen. Jos leikkijä ei ehdi huutaa toisen leikkijän nimeä ennen kuin häntä napautetaan, hän joutuu keskelle.

Tämä on ryöstö

Ohjaaja valitsee yhden oppilaan ja antaa hänelle muiden tietämättä roiston tehtävän. Oppilas ilmestyy luokkaan yllättäen ja huutaa: ”Tämä on ryöstö!” Hän vie opettajan pöydältä esineitä ja häipy nopeasti. Ohjaaja kirjaa silminnäkijöiden lausunnot ryöstäjän tuntomerkeistä ja kadonneista esineistä. Ryöstäjän kannattaa vaihtaa asusteitaan esim. lainaamalla kaverien vaatteita naulakosta.

VINKKI:

***Äidinkieli:** Ohjaaja kirjoittaa kalvolle viisi mielivaltaista sanaa. Hän näyttää sanat tasan kymmenen sekunnin ajan. Oppilasparit yrittävät painaa ne mieleensä. Ohjaaja lisää kalvolle viisi uutta sanaa ja näyttää sanat taas kymmenen sekunnin ajan. Oppilasparit painavat ne taas mieleensä. Edetään näin niin kauan, että sanoja on kalvolla kaksikymmentä. Nyt oppilasparit kirjoittavat kaikki muistamansa sanat paperille. Puretaan harjoitus kyselemällä, käyttikö joku pari esim. sellaista taktiikkaa, jossa toinen luki yläosan ja toinen alaosan sanat.*

Kerro

Ryhmä asettuu selin lattialle. Kukin kertoo yhtäaikaan omin sanoin esim. omasta keittiöstään. Ohjaaja kiertää kuuntelemassa kuvauksia.

Huomasitko?

Pöydälle asetetaan joukko esineitä. Otetaan yksi pois tai muutetaan sen paikkaa. Havaitsevatko oppilaat muutoksen?

Kuinka monta?

Ryhmä sulkee silmänsä. Ohjaaja pudottaa pöydälle joukon esineitä. Kuinka monta esinettä pöydälle putosi?

Häirikkö (vaativa)

Pari esittää itse suunnittelemansa esityksen. Yhdelle annetaan tehtäväksi häiritä näytelmän esittämistä. Parin on häirinnästä huolimatta pitäydyttävä alkuperäisessä käsikirjoituksessaan mahdollisimman kauan. Pystyvätkö he siihen?

VINKKI:

***Aidinkieli:** Opettaja antaa salaa kahdelle oppilaalle tehtäväksi seurata yhden oppitunnin aikana, kuinka monta häiriötilannetta syntyy. Oppilaat kirjaavat paperille esim. pulinaa opetuksen aikana, ei siis häirikön nimeä. Tunnin jälkeen he raportoivat luokalle tilanteen. Tämä vaatii jo luokalta kypsyyttä. Opettajan on estettävä syyttely. Tarkkailu voidaan toistaa myöhemmin ja selvittää, onko luokassa vielä edellisenkaltaisia häiriöitä.*

Toista liike (vaativa)

Muodostetaan kaksi vastakkain istuvaa riviä. Toisen rivin keskellä istuva tekee yksinkertaisen liikkeen. Muut rivissä istuvat seuraavat sivusilmällä vieressään istuvaa ja yrittävät toistaa saman liikkeen. Sivulleen ei saa katsoa. Vastakkainen rivi arvioi liikkeen onnistumista.

Kaniäiti

Oppilaat istuvat piirissä. Yksi antaa salaa silmävinkin jollekin ryhmän jäsenistä. Vinkin saanut nostaa kädet korviksi. Hän on nyt kaniäiti. Vasemmalla ja oikealla istuvat ovat poikasia ja he nostavat emonpuoleisen käden ylös. Uusi kaniäiti antaa seuraavan vinkin.

Siirrä kuvio

Ryhmä jaetaan jonoiksi. Viimeinen jonossa aloittaa piirtämällä edellä olevan selkään kuvion. Hän piirtää saman kuvion taas edellä olevan selkään. Verrataan jonossa ensimmäisenä olevan kuviota alkuperäiseen.

VINKKI:

***Kuvaamataito:** Jaetaan luokka pareiksi. Ensin toinen tutkii parinsa kasvopiirteet huolellisesti. Sidotaan piirtäjän silmät ja annetaan hänelle paperi. Piirtäjä tutkii käsillään, missä paperi on ja kuinka suuri se on. Hän piirtää parinsa muotokuvan sormella paperille. Pari ojentaa hänelle kynän ja nyt muotokuva piirretään sokeana paperille. Työn valmistuttua vaihdetaan osia. Valmiit työt viimeistellään siten, että piirrettyä viivaa saa voimistaa ja elävöittää, muttei yhtään uutta viivaa saa lisätä. Työt voidaan värittää ja niistä voidaan koota luokkakuva taululle.*

Silmätikku (vaativa)

Kaksi henkilöä pitää tulitikkuja oikean käden etusormien välissä. Tikkuja ei saa katsoa, vaan katsekontakti on kaverissa. Taustamusiikin soidessa edetään sovittu reitti.

Lumisokeus (vaativa)

Yhden oppilaan silmät peitetään. Valitaan hänelle saattaja, joka kuljettaa häntä sovittun reitin. Muut saavat tehdä reitille esteitä. Saattaja saa myös puhua.

Soittaja ja soitin

Pareista toinen on soittaja ja toinen soitin. Soitin äänтелеe silloin, kun soittaja koskettaa soitinta. Ohjaaja antaa soitettavan kappaleen. Ensin kukin pari esittää pienen katkelman. Onnistuuko yhteissoitto? Laulaako soittaja soittimensa säestyksellä?

Tukkitehtävä (vaativa)

Ryhmä oppilaita makaa vierekkäin lattialla. Yksi menee tukiksi pituussuuntaan muiden päälle. Muut siirtelevät tukkia pyörimällä.

Kaatuminen (vaativa)

Muutama oppilas asettuu ringiin ja ottaa toisiaan kädestä kiinni. Yksi vuorollaan asettuu ringin keskelle ja kaatuu. Ringissä olevat ottavat kaatuvan kiinni.

Mitä kuuluu?

Oppilaat käyvät selin makuulle ja sulkevat silmänsä. Kuunnellaan kahden minuutin ajan, mitä omasta kehosta kuuluu. Sitten kuunnellaan kahden minuutin ajan, mitä samasta huoneesta kuuluu. Palataan taas omaan kehoon. Edetään vaiheittain pidemmälle, mutta aina palataan samaa reittiä omaan kehoon. Puretaan ketju keskustelemalla.

VINKKI:

Ympäristö- ja luonnontieto: Parit tutkivat vessapaperirullan avulla, mitä parin kehosta kuuluu, esim. sydämen lyönnit, mahan kurina...

Missä tikittää?

Valitaan yksi oppilas ja annetaan hänelle tikittävä kello. Muut sulkevat silmänsä ja näyttävät kädellään, missä suunnassa kellopoika tai -tyttö kulkee.

Lähesty hiljaa

Valitaan yksi oppilas. Hänet asetetaan keskelle huonetta ja hänen silmänsä peitetään. Muut asettuvat seinien viereen ja aloittavat merkin kuultuaan lähestymisen. Keskellä oleva osoittaa kädellä, jos kuulee jonkun lähestyvän. Kuultu lähestyjä joutuu pois.

Kheopsin pyramidi

Ohjaaja toimii oppaana pimeässä Kheopsin pyramidissa. Hän löytää yllättäen uuden ennennäkemättömän käytävän. Oppilaat ovat turistiryhmä, joka alkaa käsikopelolla tutkia käytävää. Käytävään on etukäteen viety erilaisia löydöksiä, esim. vettä astiassa, savea, pala kangasta, kivenmurikka, kumiletkun pala... Kukin oppilas kertoo vuorollaan, mitä kuvittelee löydön olevan. Lopuksi pannaan valot päälle ja puretaan tilanne keskustelemalla.

VINKKI:

Kuvaamataito: Rakennetaan kauhujen ja iljettävyyksien huone. Noin neljän hengen ryhmille annetaan pahvilaatikot, joiden sisään rakennetaan kolmiulotteinen maailma, jonne yksikään ryhmän jäsenistä ei astuisi.

Seuraa pilliä

Valitaan kaksi oppilasta, joiden silmät peitetään. Muut menevät piiriin heidän ympärilleen. Toisella sokolla on pilli, jolla hän antaa merkin joka kuudennella askeleella. Toinen yrittää ottaa toisen kiinni.

Tunnista urheilulaji (vaativa)

Oppilas muuttuu jotain urheilulajia suorittavaksi patsaaksi. Muut tunnustelevat sokkona, mikä urheilulaji on kysymyksessä.

Tunteiden huone (vaativa)

Jaetaan oppilaat neljän hengen ryhmiin. Kukin ryhmä menee omaan nurkkaan ja sopii tunteen, esim. viha, rakkaus, suru, masennus... Yksi lähtee kerrallaan kiertämään nurkkia. Nurkissa olevat tunteen ilmaisijat eivät saa käyttää sanoja. Tunnistatko tunteet?

VINKKI:

***Aidinkieli:** Kolmen oppilaan ryhmät kirjoittavat pienen vuoropuhelun, jossa kolme sydänytävää keskustelevat. Vuoropuhelu esitetään luokalle siten, että kunkin äänessä leiskuaa viha, kunkin äänessä asuu suru ja kunkin äänessä lymyää pelko.*

Kivikö kengässä?

Jaetaan oppilaat kuuden hengen ryhmiin. Yksi ryhmä kerrallaan menee käytävään. Ryhmä sopii keskenään, kenen kenkään laitetaan oikea kivensiru. Muut ryhmät yrittävät arvata, kenen kengässä kivi on. Ryhmä voi hämätä toisia esim. siten, että se, jolla on kivi yrittää kävellä aivan normaalisti ja joku toinen ontuu.

PARI- JA YKSILÖHARJOITUKSIA

Ristiriitaiset ruumiinosat

Pariharjoitus. Kaksi ihmistä inhoaa toisiaan. Vain esim. jalat pitävät toisistaan ja pyrkivät kosketuksiin.

VINKKI:

***Kuvaamataito:** Neljän oppilaan ryhmä piirtää yhteisen työn. Aiheena on käsi, joka taipuu elastisesti. Ensimmäinen oppilas piirtää paperille käden. Toinen piirtää käden, joka vihaa ensimmäistä kättä. Kolmas piirtää käden, joka puolustaa ensimmäistä kättä toisen vihaa vastaan. Neljäs piirtää käden, joka rakastaa kaikkia muita käsiä.*

Nuuh

Ohjaaja jakaa jokaiselle kuvitellun purkin. Ohjaaja kertoo, mitä purkki sisältää, esim. hajuvettä, oksennusta... Muut seuraavat purkin haltijan reagointia ja kertovat oman reaktionsa sisältöön.

Ilme kertoo

Jokainen keksii itselleen kaksi ilmettä. Muut arvaavat, mistä henkilö on tulossa ja minne hän on menossa.

Toista eleellä

Ohjaaja antaa kullekin sanallisen viestin, esim. ”Mene ulos!” Oppilas muuttaa sen eleviestiksi.

Peiliharjoitukset

Kaksi oppilasta seisoo kuvitellun peilin eri puolilla. Toinen on toisen peilikuva, joka toistaa kaikki ilmeet. Mitä sitten tapahtuu, jos peilin ääressä on useampia oppilaita?

VINKKI:

***Kuvaamataito:** Kiinnitetään paperi tauluun. Pari asettuu peräkkäin paperin eteen siten, että lähempänä olevalla on kynä kädessään. Takana seisova ottaa kynää pitelevän ranteesta kiinni. Kynää pitelevä antaa ohjeita takana seisovalle siitä, mitä piirretään ja takana oleva ohjaa kynää pitelevää kättä paperilla. Minkälainen piirros syntyy?*

Vastaa eleillä ja ilmeillä

Muodostetaan pareja. Toinen pareista haukkuu, kehuu, imarteleo toista sanoilla, toinen vastaa eleillä ja ilmeillä.

Odottaminen ja tunne

Odotat jotain henkilöä tietyn tunteen vallassa. Määrittele ensin aika ja paikka ja ketä odotat, esim. aamu, hammaslääkärin vastaanotto, hammaslääkäri. Näyttele tilanne.

Vain sana

Annetaan käyttöön yksi sana, esim. äiti. Vain tätä sanaa käyttäen yritetään välittää tunne toiselle.

Tunnehyppy

Parit miettivät tilanteen, jossa on suuri hyvänolon tunne, esim. lämpimän kylvyn jälkeen. Esitetään se. Seuraavaksi parit miettivät, mikä voisi täydellisesti pilata äskeisen hyvänolon tunteen. Näytelkää se. Puretaan keskustelemalla.

VINKKI:

***Äidinkieli:** Harjoituksen jälkeen on herkullista kirjoittaa mehevä juttu tapahtuneesta. Kirjoituksessa keskitytään tunneilmaisuu.*

Taistelu numeroin

Parit riitelevät keskenään. He saavat käyttää vain numeroita sanoinaan.

Tunne ja kontakti

Pareista toinen menee huoneen toiseen nurkkaan selin huonetta päin. Toinen menee vastakkaiseen nurkkaan. Vastakkaisen nurkan pari valitsee itselleen tunnetilan ja siirtyy huoneen poikki kohti selin olevaa pariaan. Tunne lisääntyy matkalla. Pari yrittää välittää tunteen pelkällä kosketuksella selin olevalle.

Kivi kengässä

Yksilötehtävä. Kävelet ihanassa auringonpaisteessa (tuulessa, rankkasateessa, sateen jälkeen, liukkaalla, ukonilmalla, tungoksessa...). Saat kiven kenkääsi. Esitä.

Esineen elollistaminen

Ohjaaja kirjoittaa lapuille esineiden nimiä. Laput jaetaan osallistujille. Esitetään kyseistä esinettä. Puretaan keskustelemalla.

Kaksi eri esinettä toimii yhdessä

Olet jakoavain ja parisi mutteri. Kiristä mutteria. Olet puukko ja parisi puupala. Veistä puuta. Kekosikää itse lisää.

VINKKI:

Salainen ystävä: Kirjoitetaan paperilapuille jokaisen oppilaan nimi. Sekoitetaan laput ja jokainen nostaa itselleen salaisen ystävän, jota ei saa paljastaa kenellekään. Seuraavan viikon aikana hänen on tehtävä jokin huomaavainen teko salaiselle ystävälleen niin, että se herättää mahdollisimman vähän huomiota. Tehtyään hyvän työn oppilas merkitsee seinällä olevaan seurantakaavioon merkin nimensä kohdalle. Perjantaina kukin yrittää arvata, kuka oli hänen salainen ystävänsä. Seuraavalla viikolla jaetaan uusi ystävä.

JOKO OLETTE VALMIITA TEKEMÄÄN HARJOITUKSIA YHDESSÄ MUIDEN LUOKKIEN KANSSA?

SIUNATUKSI LOPUKSI

ARKIELÄMÄN DRAAMAA

Jos ryhmässänne on turvallinen ja toimiva ilmaisuhenki, seuraavat roolileikit saattavat olla antoisia. Nämä leikit eivät ole esityksiä, vaan harjoituksia, jotka sopivat pohjaksi keskusteluille. Aluksi roolit saattavat olla kliseisiä (isä lojuu sohvalla, äidillä on kiire, opettaja on aina vihainen ja huutaa, aikuiset eivät ymmärrä, vanhemmilla ei ole koskaan rahaa tms.). Jos harjoituksia toistetaan usein, kliseet vähenevät ja päästään itse asiaan; asettumaan toisen rooliin ja ymmärtämään muita omien kokemusten kautta. Näiden harjoitusten purkaminen edellyttää aina keskustelua. Sopivia aiheita ovat tavalliset arkielämän tilanteet esim.

- kotiintuloajat
- läksyjen teko
- kaverit
- vanhemmat
- opettajat
- erilaisuus
- kiusaaminen.

Aiheita draamaan voi kerätä myös näin:

Onko sinua tai kaveriasi kiusattu? Mitä tilanteessa tapahtui? Oppilaat kirjoittavat tapauksia paperilapuille nimettöminä. Apuna voidaan käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Mistä eri osapuolet ovat mahdollisesti ärsytyneet?
- Mitä eri kiusaamisen muotoja on ilmennyt?
- Mitä muut henkilöt ovat tehneet, kun ovat kuulleet asiasta?
- Miten tilanne on ratkennut?

HARJOITUSTEN KULKU:

- Sovitaan kiinnostava aihe.
- Opettaja jakaa roolit harkintansa mukaan.
- Lyhyt suunnittelu-aika.
- Ei harjoitella.
- Puretaan keskustelulla ja luodaan erilaisia ratkaisumalleja.

”MUTTA LOPETAN SEN”

KIUSAAMISTAPAUSTEN SELVITTÄMINEN

Kiusaamisilmiötä voidaan käsitellä yhdessä sekä koulun henkilökunnan että vanhempien kanssa. Pohdiskelun tavoitteena on selkiyttää eri osapuolille asioita, jotka vaikuttavat kiusaamiseen ja kiusaamistapausten selvittämiseen. Lisäksi pyritään herättämään arvokeskustelua, jonka avulla eri osapuolilla on mahdollisuus tarkistaa omia asenteitaan suhteessa kiusaamiseen. Lopuksi laaditaan suunnitelma kiusaamistapausten selvittämistä varten.

Kiusaamistapausta selvitettäessä on hyvä ymmärtää ne vaiheet ja roolit, jotka pitkäkestoinen kiusaaminen sisältää. Kiusattu joutuu vähitellen koko ryhmän uhriksi, sillä helposti muutkin, ei aktiivisesti kiusaavat, kohtelevat häntä uhrina. Uhri aletaan nähdä yhä poikkeuksellisempana, arvottomampana ja kiusaamisen ansaitsevana yksilönä. (Christina Salmivalli.) Tästä johtuen hedelmällisimpään tulokseen päästään, jos kiusaaminen saadaan katkaistua heti alkuvaiheessa. Tämä edellyttää lasten kanssa toimivilta aikuisilta valppautta huomata merkit, jotka saattavat olla seurausta kiusaamisesta. Opettajan on seurattava oppilaitten tekemisiä muuallakin kuin luokkahuoneessa, myös käytävillä ja välitunneilla.

Mahdollisia merkkejä kiusaamisesta

- Jätetäänkö joku ryhmän ulkopuolelle?
- Nauretaanko/tirskutaanko toistuvasti jonkun vastauksille?
- Saako joku nimettömiä, ilkeitä viestejä?
- Vetäytyykö joku aina omiin oloihinsa?
- Onko jollain säännöllisiä poissaoloja?

(Liitteet 4,5,6)

Käsiteltäessä kiusaamisteemaa yhdessä vanhempien kanssa on syytä muistaa, että kaikki perheet eivät mahdollisesti osallistu näihin tilaisuuksiin. Taustalla saattaa olla niin vaikea elämäntilanne, etteivät he yksinkertaisesti kykene tai jaksa osallistua, vaikka ongelmia olisikin. Ne, jotka ovat paikalla, ovat tärkeitä. He voivat yhdessä koulun henkilökunnan kanssa laatia ohjeet kiusaamisen vähentämiseksi ja poistamiseksi. Nämä ohjeet tavoittavat kyllä poissaolijatkin. Näin emme tarpeettomasti lisää tuskaa näissä perheissä.

KIUSAAMISILMIÖN KÄSITTELEMINEN YHDESSÄ HUOLTAJIEN KANSSA

- Tavoitteena on luoda koulun ja kodin yhteinen toimintamalli kiusaamistapausten selvittämistä varten.

Kiusaamisilmiötä on hedelmällisintä käsitellä luokkakohtaisissa vanhempainilloissa. Tällaisissa pienimuotoisissa kokoontumisissa huoltaja kokee asian todennäköisesti läheisempänä kuin juhlassa pidettävässä massatilaisuudessa. Ryhmätyöskentely haastaa huoltajan pohtimaan asiaa oma-kohtaisesti, ja samalla osallistumiskynnys on matalampi kuin perinteisissä vanhempainilloissa.

RYHMÄTYÖ

ALKUVALMISTELUT:

Ennen vanhempainiltaa luokan kannattaa tehdä salapoliisiväijy (liite 1) tai haastattelututkimus (liite 2) sekä koota siitä tulokset koontipohjalle (liite 3). Tämä materiaali kertoo jotain oman koulun tilanteesta.

Pulpetit ja tuolit järjestetään siten, että vanhemmat asettuvat valmiiksi 4-5 hengen ryhmiin. Näin vanhempien on myös helpompi alkaa heti tutustua toisiinsa. Jos tapaaminen on ensimmäinen lautaan, ryhmissä on hyvä pitää lyhyt esittely.

TOIMITAAN NÄIN:

- Ryhmät keskustelevat siitä, mitä kiusaaminen voi olla.
- Esitellään vanhemmille yhteenveto salapoliisiväijystä tai haastattelututkimuksesta.
- Katsotaan kalvo (liite 5), jossa on lueteltu kiusaamisen eri muotoja. Ryhmät voivat kertoa, onko heille tullut samanlaisia vai erilaisia ajatuksia.
- Jokaiselle ryhmälle annetaan yksi kysymys kerrallaan pohdittavaksi. Ryhmä kirjaa ajatuksiaan paperille ja lopuksi tuotokset esitellään toisille ryhmille. Kalvopohja (liite 7), jossa kysymykset ovat, pidetään purkuvaiheessa esillä.
 - Kenelle kaikille kuuluu vastuu asian selvittämisestä?
 - Onko kaikkien osapuolten kuunteleminen tarpeellista?
 - Mikä on ensimmäinen toimenpide?
 - Millaisiin ongelmiin huoltajat saattavat törmätä asiaa selvittäessään?
 - Missä vaiheessa oppilaiden käytös muuttuu kiusaamiseksi?
 - Millaista tukea osapuolet tarvitsevat?
 - Miten tilanteen kehittymistä seurataan?
- Työskentelyä jatketaan keskustelemalla ryhmissä seuraavista kysymyksistä. (liite 8)
 - Miltä huoltajasta mahdollisesti tuntuu kiusaamistapauksen selvittäminen, jos oma lapsi on kiusattu / kiusaaja?
 - Miten huoltajan tunnetila vaikuttaa asian etenemiseen?
 - Mitä itse tekisit, jos saisit kuulla asiasta
 - kiusaajan huoltajana?
 - kiusatun huoltajana?
 - lapsesi kertomana koskien muita oppilaita?
- Lopputyönä suunnitellaan luokan yhteinen toimintamalli kiusaamistapausten selvittämistä varten.

KIUSAAMISTAPAUSTEN SELVITTÄMINEN YHDESSÄ KOULUN HENKILÖKUNNAN KANSSA

- Tavoitteena on luoda koulun oma toimintamalli kiusaamistapausten selvittämistä varten.

RYHMÄTYÖ

ALKUVALMISTELUT:

Jaetaan osallistujat 2-4 hengen ryhmiin siten, että kaikki sektorit olisivat edustettuina.

TOIMITAAN NÄIN:

- Kukin ryhmä kirjoittaa yhden kiusaamistapauksen omasta kokemuspieristään.
- Kirjoitelmat sekoitetaan ja toinen ryhmä laatii toimintasuunnitelman siitä, miten tapaus selvitetään. Toimintamallin suunnittelussa käytetään apuna valmiiksi laadittuja kysymyksiä (liite 9).
 - Kenelle kaikille kuuluu vastuu asian selvittämisestä?
 - Onko kaikkien osapuolten kuunteleminen tarpeellista?
 - Mikä on ensimmäinen toimenpide?
 - Millaisiin ongelmiin opettaja saattaa törmätä?
 - Miltä opettajasta mahdollisesti tuntuu tällaisen tapauksen selvittäminen?
 - Miten opettajan tunne vaikuttaa asian etenemiseen?
 - Missä vaiheessa oppilaiden käytös muuttui kiusaamiseksi?
 - Millaista tukea osapuolet tarvitsevat?
 - Miten tilanteen kehittymistä seurataan?
- Ryhmät esittävät suunnitelmansa ja muut ryhmät voivat esittää parannusehdotuksia niihin.
- Lopuksi laaditaan koulun oma toimintasuunnitelma kiusaamistapausten selvittämistä varten edellisten keskustelujen pohjalta.

SEURANTA

Tämän materiaalin tavoitteena on vähentää kiusaamista koulussa lisäämällä oppilaiden itsetuntemusta ja sosiaalisia taitoja. Tähän mennessä on kartoitettu koulun tilannetta, luotu toimintamalli kiusaamistapausten selvittämistä varten sekä aloitettu harjoittelemaan ryhmässä toimimista sekä tunteiden ilmaisua ja tulkintaa. Kiusaamisen ennaltaehkäisy on jatkuva prosessi, minkä vuoksi seuranta on tärkeää.

Seuranta yhdessä oppilaiden kanssa

Oppilaat voivat suorittaa seuranta uusimalla salapoliisiväijyn ja haastattelututkimuksen. Tuloksista havaitaan, onko tilanteessa tapahtunut muutoksia. Lisäksi tilannetta voidaan kartoittaa esim. seuraavien kysymysten avulla. Oppilaille jaetaan paperilaput ja he vastaavat nimettöminä. Laput sekoitetaan ja opettaja lukee vastaukset.

- Mikä koulussa on mielestäsi mukavinta/ikävintä?
- Onko sinua kiusattu viime aikoina? / Miten?
- Jos sinua on kiusattu, miten tilanne ratkesi?
- Onko jotain toista oppilasta kiusattu? / Miten?
- Mitä mielestäsi pitäisi tehdä luokkahengen parantamiseksi?

Seuranta yhdessä koulun henkilökunnan ja huoltajien kanssa

Koulun henkilökunta ja huoltajat kokoontuvat keskustelemaan uuden toimintamallin ja ennaltaehkäisevien harjoitusten tehosta.

- Onko kiusaaminen mielestäsi vähentynyt?
- Onko koulun ilmapiirissä tapahtunut muutoksia?
- Onko toimintamallissa ilmennyt puutteita?
- Miten koulukiusaamisen kehittymistä jatkossa seurataan?

Salapoliisi

nimi: _____

nimi: _____

tönäisee

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

haukkuu

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

vie laukun tai pipon

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Haastattelututkimus

Aihe: kiusaaminen koulussa

Haastateltava: tyttö poika

Haastattelija:

Toimi näin:

- Etsi haastateltava välitunnilla
- Sovi etukäteen haastatteletko tyttöä vai poikaa
- Sovi etukäteen millä luokka-asteella haastateltavasi on

1. Miltä luokalta sinä olet? _____

2. Onko sinua kiusattu koulussa? on ei

3. Miten sinua on kiusattu?

- haukuttu
- jätetty ryhmän ulkopuolelle
- naurettu vastauksille
- paljastettu salaisuuksiasi
- kerrottu sinusta perättömiä juttuja
- kiristetty
- asetettu ehtoja ystävyydelle
- pakotettu tekemään jotain vastoin tahtoasi
- tönitty
- hakattu
- viety tai rikottu tavaroitasi
- jotenkin muuten, miten? _____

4. Jatkuuko kiusaaminen vielä? kyllä ei

5. Miten kiusaaminen loppui?

- sovimme asian itse
- opettaja puuttui asiaan
- vanhemmat puuttuivat asiaan
- joku muu puuttui asiaan (isovelj, sisko, ...)
- asiaa ei selvitetty mitenkään

6. Tiedätkö koulussa jonkun, jota kiusataan?

- kyllä en

7. Miltä luokalta hän on?

Haastattelututkimuksen koonti

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
On kiusattu joskus	T																						
	P																						
Kiusaaminen jatkuu yhä	T																						
	P																						
Tiedän toisia, joita kiusataan	T																						
	P																						

Kiusaamismuoto:

haukutaan																							
jätetään yksin																							
nauretaan vastauksille																							
paljastetaan salaisuuksia																							
kerrotaan perättömiä																							
kiristetään																							
ehtoja ystävyydelle																							
pakotetaan tekemään																							
tönitään																							
hakataan																							
viety tai rikottu tavaroita																							
muuta																							

Kuka selvitti:

itse																							
opettaja																							
vanhemmat																							
joku muu																							
ei kukaan																							

KIUSAAMISEN MÄÄRITELMÄ

- **YHTEEN OPPILAASEEN KOHDISTUVAA**
- **TOISTUVAA, PITKÄKESTOISTA**
- **UHRI ON PUOLUSTUSKYVYTÖN KIUSAAJIINSA NÄHDEN**

KIUSAAMINEN VOI OLLA

- **TÖNIMISTÄ**
- **LYÖMISTÄ**
- **POTKIMISTA**
- **TAVAROIDEN RIKKOMISTA, VIEMISTÄ**
- **HAUKKUMISTA**
- **NIMITTELYÄ**
- **ILKEITÄ KATSEITA**
- **KUISKIMISTA**
- **KIRISTÄMISTÄ JA UHKAILUA**
- **VASTAUKSILLE NAURAMISTA**
- **ULKOPUOLELLE JÄTTÄMISTÄ**
- **SALAISUUKSIEN PALJASTAMISTA**
- **PERÄTTÖMIEN JUTTujen LEVITTÄMISTÄ**
- **PAKOTTAMISTA TEKEMÄÄN JOTAIN VASTOIN
OMAA TAHTOA**
- **EHTOJEN ASETTAMISTA YSTÄVYYDELLE**

KIUSAAMISEN ROOLIT

KIUSAAJA

- **Primus motor**

KIUSAAJAN APURI

- **Mukana avustajana, seuraajana**

KIUSAAJAN VAHVISTAJA

- **Antaa myönteistä palautetta kiusaajalle**

PUOLUSTAJA

- **Asettuu uhrin puolelle**

ULKOPUOLINEN

- **Pysyttelee tilanteen ulkopuolella, mutta toimii samalla usein tietämättään kiusaamisen hyväksyjänä**

- **Kenelle kaikille kuuluu vastuu asian selvittämisestä?**
- **Onko kaikkien osapuolten kuunteleminen tarpeellista?**
- **Mikä on ensimmäinen toimenpide?**
- **Millaisiin ongelmiin huoltajat saattavat törmätä asiaa selvittäessään?**
- **Missä vaiheessa oppilaiden käytös muuttuu kiusaamiseksi?**
- **Millaista tukea osapuolet tarvitsevat?**
- **Miten tilanteen kehittymistä seurataan?**

- **Miltä huoltajasta mahdollisesti tuntuu kiusaamistapauksen selvittäminen, jos oma lapsi on kiusattu / kiusaaja?**
- **Miten huoltajan tunnetila vaikuttaa asian etene- miseen?**
- **Mitä itse tekisit, jos saisit kuulla asiasta**
 - **kiusaajan huoltajana?**
 - **kiusatun huoltajana?**
 - **lapsesi kertomana koskien muita oppilaita?**

- **Kenelle kaikille kuuluu vastuu asian selvittämisestä?**
- **Onko kaikkien osapuolten kuunteleminen tarpeellista?**
- **Mikä on ensimmäinen toimenpide?**
- **Millaisiin ongelmiin opettaja saattaa törmätä?**
- **Miltä opettajasta mahdollisesti tuntuu tällaisen tapauksen selvittäminen?**
- **Miten opettajan tunne vaikuttaa asian etenemiseen?**
- **Missä vaiheessa oppilaiden käytös muuttuu kiusaamiseksi?**
- **Millaista tukea osapuolet tarvitsevat?**
- **Miten tilanteen kehittymistä seurataan?**